

Fig. 1. Bertel Thorvaldsen: Tiden belønner Dyd. 1796. Bly og vandfarve. Thorvaldsens Museum.

FRA THORVALDSENS UNGDOMSTID

Thorvaldsens Museum erhvervede i 1965 en farvelagt tegning (fig. 1) af Thorvaldsen som testamentarisk gave fra redaktør Vibeke Poulsen, der ti år tidligere havde overladt museet et af de ældste breve, vi kender fra Thorvaldsens hånd. Begge dele stammede fra familieeje.

Den næsten kvadratiske tegning,¹ der måler 13,8 × 14,4 cm, forestiller en vinget gammel mand med le, stående foran en obelisk. Han rækker en krans til en siddende ung kvinde og peger op mod obeliskens indskrift »S:A:K: D:8 Oct: 1796«; på obeliskens fodstykke står skrevet »Tiden belønner Dyd«. Den tætte vandfarve er lys i forgrunden. Figurernes bleg-rosa hud og draperier er skyggede med sepiabrunt, og obeliskens lyser hvidgråt imod skovbrynet, der med sine mørke, blågrønne toner danner fond for scenen.

Tegningen er en allegori over tanken: dyden får med tiden sin belønning. Oldingen med leen² er en af de få allegoriske skikkelser, der endnu er levende og i brug, selv om fremstillingen kan følges tilbage gennem århundrederne til antikken, til titanen Kronos, romernes ærværdige gud Saturnus, der bærer en segl. Da Thorvaldsen udførte sin tegning, var figuren særlig estimeret på grund af sin enkle symbolisme og sin klassiske baggrund. Den meget benyttede håndbog »Allegorische Personen zum Gebrauch der bildenden Künstler«, der udsendtes som tillæg til K. W. Ramler's mytologi i Berlin 1791, og som Thorvaldsen ejede, angiver, at »tiden af moderne kunstnere [von den Neuern] afbildes som en gammel skægget mand, vinget og med en le, af nogle også med et timeglas«.

Initialerne S. A. K. på obeliskens svarer til udskriften på det ovennævnte brev,³ med hvilket der desuden fulgte en seddel med gammel påskrift: »Det lille Malerie er af Thorvaldsen foræret til den samme som Brevet er skrevet til«. Udskriften lyder »Til Jomfru Sophie A. Kurtzhals«, og Thorvaldsen skriver:

»Høystærede Venende

Jeg beder skyldig om Forladelse at ieg kom for sildig at bede Dem og Deres Venende Farvel, men Jeg haaber at Dig eler Jomfru Lund⁴ tar mig det ikke fortrydelig op da Jeg kom strax da De var bote da Jeg ikke hafde

vendet at De hafde Reyste bordt saa snart! men Deres moder har talet om at Reyste [hun?] der ud til Dem saa Reyste Jeg med for en Fiæl skyl⁵ da Jeg kan have den Fornøelse at tale med Dem bædre en Jeg kan have med at skrive som De ser. Jeg beder hilsem Jomfru Lund fra Deres B. Thorvaldsen

Kiøbenhavn den 2 [ulæselige ord⁶] 1794.«

Brevskrivning var ikke Thorvaldsens sag, hvad han også selv bemærker i brevet, og han skal senere i livet have sagt, at han hellere ville modellere to buster end skrive eet brev.⁷ Men han udførte i 1795 en farvelagt tegning (fig. 2) af sin veninde, hvor hun ses med stor plumage i hatten og en blegrød rose i kjolens udskæring.⁸ Til hende havde han desuden ved nytårstid 1794 tegnet og farvelagt et stambogs- eller albumblad med en vinget genie ved et alter og et vers (fig. 3). Dette blad⁹ har omtrent samme størrelse som den nyerhvervede »Tiden belønner Dyd«, der kan have været tænkt til samme album.

Jomfru Kurtzhals var datter af murermester Asman (eller Asmond) Kurtzhals og Erika Elisa Schönberg, boende i Skidenstræde. De lod søndag den 15. oktober 1775 en datter døbe Sophie Amalie i Vor Frue Kirke.¹⁰ Måske var hun født 8. oktober, den dato obeliskens bærer, da det næppe er troligt, at datoen betegner dagen, på hvilken Thorvaldsen udførte den omhyggeligt gennemarbejdede tegning. Lørdag den 8. oktober 1796 var Thorvaldsen undervejs til Italien på sin næsten fem måneders lange rejse ombord på fregatten Thetis. Ganske vist er det kendt, at Thorvaldsen under rejsen fik en del af tiden til at gå med at tegne stambogsblade og portrætter af officererne, men fra skibssekretæren H. A. Schmidts dagbog¹¹ ved vi, at fregatten netop den 8. oktober ankrede op på Malagas red, og at den danske konsul i Malaga, Joseph Hoppe,¹² om morgenen kom ombord. Om eftermiddagen tog skibssekretæren, og med ham antagelig Thorvaldsen, efter i 5-6 uger ikke at have haft andet end »Himmel og Vand og Matroser« at se på, i land for at opleve byen og dens folkeliv. Thorvaldsen har derfor næppe den dag fundet tid ombord til at tegne et albumblad.

Inden Thorvaldsen rejste fra København skrev jomfru Kurtzhals i hans stambog¹³ nogle linier til afsked: » Skiebnes Lov er uforanderlig, den bød dem at reyse og Taus kaster deres Venner for at glemme Afskeden et Blik hen paa den Tid, der skal bringe dem gid sund og glad tilbage. Reys da langt bort, min Velsignelse følge dem men hvor langt dig ogsaa kom-

Fig. 2. Bertel Thorvaldsen: Sophie Amalie Kurtzhals. 1795.
Bly og vandfarve. Thorvaldsens Museum.

mer saa forglem aldrig deres Venner i Danmarg og mig som her tegner sig deres Veninde Sophie Amalie Kurtzhals.

Kiöbh: d 5 Juny 1796.«

Ligesom Thorvaldsens forældre ventede hun antagelig, at han snart kom tilbage. Der gik dog treogtyve år, før han i vinteren 1819-20 så København igen. Da var rimeligt nok tiden, som skulle belønne dyden, for længe siden faldet jomfru Kurtzhals for lang, for det kan nu dokumenteres, at hun er den »gamle Kiæreste«, som Thorvaldsens ven Jørgen West hentyder til i et brev i marts 1803.¹⁴ West skrev:

»... til efterskrift kan jeg mælde dig at din gamle Kiæreste er bleven kiæd af at ventte længere og har derfor ladet sig Mad: af en Murer Mester som heder Slage«. Denne murermester, hvis navn tidligere har været

læst Sluge,¹⁵ kan ved arkivundersøgelser identificeres som Johann Joachim Schlage, der var født i Tyskland omkring 1766, fik borgerskab i København som murermester¹⁶ i lavet i 1797 og som – uvist hvornår – ægtede Sophie Amalie Kurtzhals. Hans portræt, en lille miniature¹⁷, findes i Kunstindustrimuseet i København. Den kan antages at være udført af Jürgen Hinrichs omkring 1800 og bærer Schlage's og Sophie Amalie's initialer paa bagsiden. Murermester og brandkaptajn Schlage døde i 1833, og hans enke boede ved folketællingen i 1845 i sin ejendom i Studiestræde 93 med husjomfru, tjenestepige og tjener. Hun døde dér den 8. marts 1850.¹⁸

Det er måske Sophie Amalie's skæbne, H.C. Andersen beskrev i sin biografi¹⁹ af billedhuggeren, der tryktes i Berlingske Tidende i 1844-45: »Det var i 1796 i Foraaret, at Thorvaldsen skulde gjøre sin Vandring ud i Verden ... han havde da en Kjæreste, med hende tog han en trohjertig, ærlig Afsked og sagde: »Du skal ikke, nu jeg reiser bort, være bunden til mig! holder Du fast ved mig og jeg ved Dig til vi om flere Aar mødes, saa er den Ting afgjort!« – og de skiltes ad – og de mødtes først mange, mange Aar derefter, kort før hans Død, hun, som Enke, han, som Europas evig unge Kunstner. Da Thorvaldsens Liig blev, i kongelig Pragt, ført igjennem Gaderne, græd ved et aabent Vindue en gammel Kone af Borgerklassen, det var hende; den første Afsked dukkede op for hende her ved den sidste.«²⁰

Det kan dog ikke skjules, at Thorvaldsen synes at have efterladt endnu en elskende pige i København, en vis Margrethe, om hvem Thorvaldsens fader sagde »Det er en god Pige«.²¹ Margrethe gav faderen en lille seddel at lægge inden i hans brev til Thorvaldsen i maj 1797.²² Seddelen er ikke bevaret, den var for tyk til at komme med i brevet, men Gotskalk Thorvaldsen skrev den af. Hun takker for en hilsen fra Thorvaldsen og tilføjer: »Din Brøstnaal brillerer her den er mig evig kiær«. Louis Bobé har ment at kunne identificere hende som en Margrethe Ackermann,²³ der boede i samme hus som en af Thorvaldsens ungdomsvenner, men der kan intet videre siges om hende.

Thorvaldsens tegning »Tiden belønner Dyd«, der har givet anledning til at udforske modtagerens forbindelse med kunstneren, har imidlertid også ført til fundet af et digterportræt blandt Thorvaldsens tegninger med hidtil ukendt model. Den allegoriske tegning var, må man tro, udført med tanke på jomfru Kurtzhals 21-årsdag, men dens billedverden havde Thorvaldsen hentet fra et af sine tidligere arbejder, der var af en helt

Fig. 3. Bertel Thorvaldsen: Albumblad til Sophie Amalie Kurtzhals. 1794. Bly og vandfarve.
Thorvaldsens Museum.

anden stemning. I det tidlige forår 1796 havde han udført et tegnet forlæg, der blev stukket i kobber af Andreas Flint og benyttet på titelbladet i Peder Horrebow Haste's teatertidsskrift »Thalia, et Blad for Skuespil-yndere«, udgivet i København 1796. Thorvaldsens forlæg er ikke bevaret, men afbildede et tableau i en mindeforestilling på Det kongelige Teater.²⁴

På stikket (fig. 4) ses Tiden i ganske samme skikkelse som på jomfru Kurtzhals' tegning, men her foran en urne og sammen med musen Melpomene. Tableau'et vistes den 4. februar 1796 i forbindelse med opførelsen af Ole Johan Samsøe's sørgespil »Dyveke«, der blev opført første gang den 30. januar, få dage efter den fireogtredivearige forfatters død. Samsøe's –

og Thorvaldsens – ven Haste har skildret aftenens forløb: »Da Stykket var udspilt, gik Bagdækket op; en Cypres-Lund saaes med Afdødes Minde, i dens Midte paa et Fodstykke en Urne, hvor Navnet SAMSØE brændte. Sørgespillet Muse (Jfr. Astrup) saa veemodigen paa sin hedenfarne Yndlings Navn. Langsomt, tungt og sukkende opløftede hun sit Hoved: »Han er ikke meer!« sagde hun; derpaa kom Tiden (Hr. Due) hurtigen frem, og sagde med stærk Røst: »Men hans Minde lever!« og Fordækket rullede langsomt ned. Denne simple og lykkelige Idee – det være mig tilladt at nævne, at den var af Hr. Assessor Falsen – gjorde overordentlig Virkning. »Samsøes Minde leve!« raabte en Stemme fra Parterret, og nu blev dette Raab almindeligt, og blandet med enige Bifaldsklap«. ²⁵

Assessor Falsen, der havde givet ideen til tableau'et, var den norske jurist og digter Enevold de Falsen, hvis skuespil med held opførtes på Det kongelige Teater. Scenebillederne ²⁶ til »Dyveke«, og antagelig også til tableau'et, var udført af teatermaleren Thomas Bruun »i Gothik-Stiil«, ²⁵ ligesom stykket selv et forsøg på at skabe en nationalhistorisk stil i fortsættelse af Ewalds nordiske sørgespil. Thomas Bruun, der står i skyggen af den kunstnerisk højt begavede teatermaler Peter Cramer, havde en spinkel, graciøs tegnemaner, og som nyklassicist faldt begreberne minde-lund og urne ham helt naturlige, i tråd med urner og obelisker i de nye engelske haveanlæg eller på kirkegårdene.

Thorvaldsens forbindelse med Det kongelige Teater er kendt. ²⁷ Hans fader, Gotskalk Thorvaldsen skar i hans barndom rekvisitter til teatret, og blandt hans ungdomsvenner var mange, der hørte til i teatrets kreds. Digteren og teaterkritikeren Peder Horrebøw Haste, der var »Thalia«s udgiver, nød hans »jevnlige, elskelige Omgang« ²⁸ fra 1792, til Thorvaldsen rejste fra Danmark, og vi kender portrætter ²⁹ fra Thorvaldsens hånd af skuespillere som Carl Eegholm, Michael Rosing, hans kone, skuespillerinden Johanne Cathrine Rosing og (gennem stik) af digterne Thomas Thaarup og Christen Henriksen Pram. Også af historikeren Jørgen Kierulf, der som medlem af teaterdirektionen og ven af Samsøe var den, der havde givet ham ideen til at skrive et stykke for scenen, har Thorvaldsen tegnet et portræt, ³⁰ der findes i privateje. Nogen portrættegning af »Dyveke«s digter har man ikke hidtil ment at kende, men en uidentificeret tegning af Thorvaldsen kan dog med stor sikkerhed bestemmes som forestillende Samsøe (fig. 6). Det er et ovalt brystbillede, ³¹ udført på grunderet papir med blyant og brun og grå akvarel.

THALIA,
et Blad for Skuespiljyndere,
udgivet 1795 og 1796
af
Peder Horrebow Haste.

Melpomene : *Han er ikke meer!*
Tiden : *Men hans Minde lever!*

Angelo forps.

E. Falsen.

Fig. 4. Titelblad til »Thalia, et Blad for Skuespiljyndere«.
Stik af Andreas Flint efter forlæg af Thorvaldsen.
Skriften af Gottfried Nicolai Angelo.

Fig. 5. A. P. Madsen: Ole Johan Samsøe. Efter relief af Nicolai Dajon.
Radering 1868. Det kongelige Bibliotek.

Bagsiden bærer Thorvaldsens egenhændige signatur og dateringen »d. 14. Marts 1839« under påskriften »Tegnet af underskrevne førend min første Reise til Italien«. Thorvaldsens Museum erhvervede tegningen fra England i 1912, som gave fra en gammel herre, der huskede Thorvaldsen fra et barndomsophold hos »Mr. and Mrs. Freuchen på Charlottenborg«, d. v. s. hos akademiforvalter Hans Peter Freuchen.

Den portrætteredes skaldede isse, de skarpe bryn, næsens og mundens form, alt svarer nøje til Samsøes træk, som de er gengivet af billedhuggeren Nicolai Dajon i et relief på digterens grav på Assistents kirkegaard.³² Relieffet er endnu bevaret, men vind og vejr har udvisket trækkene og en radering derefter udført i 1868 af maleren Andreas Peter Madsen har måttet tjene til sammenligning (fig. 5). A.P. Madsen, kunsthistorikeren Karl Madsens fader, var som ung blandt de akademielever, som deltog i

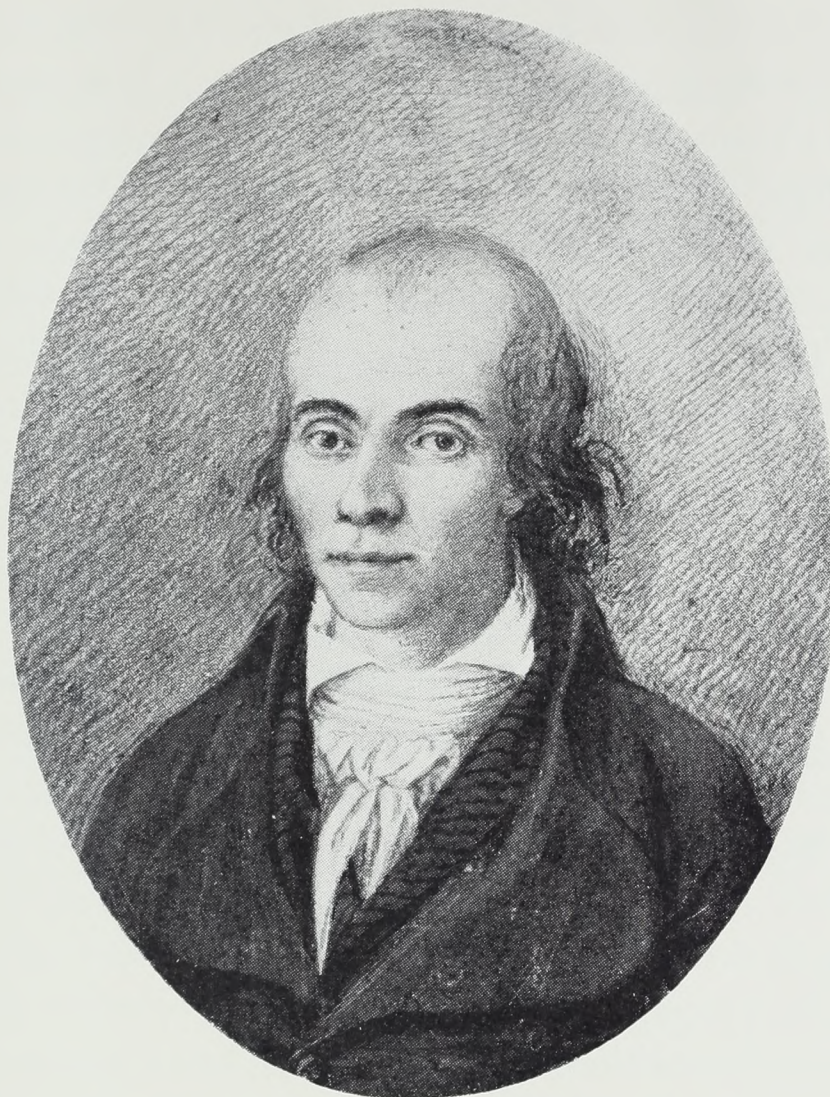

Fig. 6. Bertel Thorvaldsen: Ole Johan Samsøe. Ca. 1795.
Bly og vandfarve. Thorvaldsens Museum.

udsmykningen af Thorvaldsens Museum. Thorvaldsens tegning synes at illustrere Rahbeks beskrivelse³³ af Samsøes ydre: »Han var høy og vel-skabt, skjønt han, ved hans Maade at bære sit Hoved, syntes mindre rank, end han var; hans skarpe og mørkladne Ansigt havde megen Betydning og Udtryk, især fra hans usædvanlig klare og deilige Øyne«, og den træffer også både digterens skrøbelige fysik og hans melankoli.

Om baggrunden for Thorvaldsens virksomhed som portrættegner i 1790'erne har Haste³⁴ fortalt: »Foruden de egentlige Kunstværker ... model-lerede han mange Portraiter en Basrelief; ogsaa tegnede han slige en crayon, og var særdeles heldig i at træffe. Allerede dengang beundrede Kjendere, hvorlunde han forstod, at give end det Trivielleste nogen Idealitet, uden derved at forvandske Portraitets characteristiske Lighed. Disse Arbejder maatte han, for yderst ringe Betaling, paatage sig, deels for selv at leve,

deels for at understøtte sine Forældre med Hjelp til Huusholdningen; thi Faderens Erhverv forslog ikke; og Moderen, hvem han uidentvivl elskede højest, var ofte i Trang for det nødvendigste til det meget tarvelige Bord.«

I dette år, hvor Thorvaldsens Museum fejrer billedhuggerens tohundredearsdag, har endnu et udsagn fra Haste særlig vægt, idet hans ord har været bestemmende for, at museet betragter den 19. november 1770 som dagen for Thorvaldsens fødsel, selv om de arkivalske vidnesbyrd ikke er entydige. Medens Just Mathias Thiele forberedte sin biografi af Thorvaldsen, søgte han til Haste for at samle materiale om billedhuggerens ungdom. Thorvaldsens gamle ven sad da – i 1830 – som justitsråd og toldinspektør i Svendborg, og han svarede³⁵ Thiele således: »Hjemmel for Thorvaldsens Fødselsdag – 19 November 1770 – kan jeg ikke opgive anderledes, end at han saaledes er anført i en gammel Skrivecalender, som jeg siden 1790 har ført over alle de Menneskers Fødselsdage, med hvilke jeg, fra Hovedets eller Hjertets Side, kom i nogenlunde nær Berøring. Jeg mener, at han har sagt mig den selv, uidentvivl 1791 eller 92; maaske var det ogsaa fra hans Moder, jeg har havt Kundskaben; men fra hans Fader er det sikkerligen ikke. Ham saae jeg, Gud skee Lov! sjældent; thi han arbejdede udenfor Huset, og naar han kom hjem, opstode tit Scener, hvorved Thorvaldsens Hjerter blødte. . . . At jeg ikke hen i Taaget har indskrevet Dagen i min gamle Calender, derom tør jeg mene mig selv overbevist, og muligt er det, at en vis Jomfruelighed har bragt Thorvaldsen til, (da han fik Navn, og man begyndte, at spørge om Dagen) at negte sin Kundskab herom, for at undgaae alle disse Hyldninger, som dog oftere udspringe af Ydernes Forfængelighed, end af Deres Hjerter. Anderledes kan jeg ikke forklare hans Uvidenhed om sin Fødselsdag, hvilken Uvidenhed nyligen Etatsraad Adler ogsaa har sagt mig, at Th. foregiver.³⁶ Muligen har de mange Aar, den meget forandrede Scene, udslettet Mindet hos ham. Men jeg holder paa den 19de November 1770; og Hr. Professoren maa, paa mit Ansvar, lade det trykke.«

DYVEKE HELSTED

Henvisninger

1. Indgået i Thorvaldsens Museum 8. februar 1965. J.nr. 6 66/1964. Sepia og vandfarve, indrammet af to tynde tuschstreger. Papiret ormehullet foroven til højre. I gammel guldramme.
2. Om allegorier over »Tiden«, se Erwin Panofsky: *Studies in Iconology*, New York 1965, artiklen »Father Time« p. 69-93.
3. Indgået i Thorvaldsens Museum 5. marts 1954 som gave fra redaktør Vibeke Poulsen. J. nr. 6 12/1954. Lukket af sort laksegl. I det ovale signetaftryk bogstaverne AK, forneden to korslagte palmegrene og foroven en palmette. Signetet har antagelig tilhørt Asman Kurtzhals. Thorvaldsens Museums brevsamling, mappe 28A, nr. 1.
4. Muligvis den samme person, der nævnes af Gotskalk Thorvaldsen i et brev til Thorvaldsen 23.3.1798 som »den lille Lund«, hvis broder, »som var Guldsmid Dreng har satt i Forbedringshuset i 1 Aar for Tyverie, og nu anden gang gribet for Indbrud«. Th.Mus. brevsamling, mappe 1, 1798 nr. 1.
5. For en fejls skyld, d. v. s. for en sikkerheds skyld. Ordbog over det Danske Sprog IV, 1922, sp. 870, 10ff.
6. Der synes at stå »nok snaket«.
7. J.M.Thiele: *Den danske Billedhugger Bertel Thorvaldsen og hans Værker*. I, Kbh. 1831, p. XXI.
8. Indgået i Thorvaldsens Museum 1880 som gave fra fru Marie Speer, født Kurtzhals. J. nr. 6a 924/1880. Bly og vandfarve på grunderet papir. Oval. 13,8 × 11,4 cm. Påskrift på bagsiden: »B.Thorvaldsen tegnet 1795« samt »d. 14 May 1795 i mit mit (sic) tyvende Aar«. Th. Mus., tegninger af Thorvaldsen nr. 493 d. Gengivet i Th. Oppermann: *Thorvaldsen. Hans Barndom og Ungdom*. Kbh. 1924, p. 69 og Louis Bobé: *Thorvaldsen i Kærlighedens Aldre*. Kbh. 1938, p. 25.
Fru Marie Speer skænkede samtidig museet en oval portrættegning af Thorvaldsen (nr. 493e), forestillende Sophie Amalie Kurtzhals' moder, Erika Elisa f. Schønberg.
9. Indgået i Thorvaldsens Museum 1925 som depositum fra Københavns Bymuseum. Om proveniensen kan intet oplyses. Th. M. Dep. 19. Bly og vandfarve på papir. 14,6 × 14,9 cm. Påskrift i kransen »Til Jomfrue Sophie Amalia Kurtzhals«, på altret et vers og »d 1 Januarii 1794 B. Thorvaldsen«. Gengivet i Th. Oppermann, op.cit., p. 71.
10. Vor Frue Sogns Kirkebog, daab, 1768-1784, fol. 197. For arkivundersøgelserne om Sophie Amalie Kurtzhals og hendes familie takker jeg cand. mag. Øjvind Andreassen.
11. Journal paa Reisen med Fregatten Thetis. 1796. Manuskript i Thorvaldsens Museum.
12. Nævnes første gang som konsul i Malaga i Hof- og Statskalenderen 1796, sidste gang i 1831.
13. Th.Mus. N 213. Indgået i Thorvaldsens Museum 1925 som gave fra lensbesidder H.Stampe, Nysø.
14. Th.Mus. brevsamling, mappe 1, 1803 nr. 1.
15. Victor P. Christensen: *Kobberstukne Portrætter af Thorvaldsen*. Gads danske Magasin 1913, p. 771.
16. Københavns Borgerskabsprotokol 1795-1804, p. 125 med bilag.
17. Indgået i Kunstindustrimuseet 1960 som gave fra K. Skat Hansen. Inv. 14/1960. Olie på elfenben, indfattet i guld.
18. C. Nyrop: *Kjøbenhavns Murer- og Stenhuggerlav*. Kbh. 1907, passim. Københavns Begravelsesvæsens protokol 1850. V. Richter: 100 Aars Dødsfald III, Odense 1905, p. 968. Folketælling 1845, Københavns Nørre Kvarter p. 359.
Af to breve i Th. Mus., et fra Sophie Amalies broder brandkaptajn Niels Schønberg Kurtzhals 1824, et andet fra dennes enke 1841 forstår man, at Thorvaldsen livet igennem bevarede en spinkelel men venskabelig forbindelse med familien. Th.Mus. brevsamling, mappe 9, 1824 nr. 97 og mappe 24, 1841 nr. 19.
19. Berlingske Tidende, mandag 30. december 1844: H. C. Andersen: Bertel Thorvaldsen, en biographisk Skizze, genudgivet af Cai M. Woel, Kbh. 1944. Thorvaldsen nævnede også selv for baronesse Stampe i vinteren 1840-41, at han, inden han rejste fra København, havde haft en kæreste, som han »havde dandset med paa Baller o.s.v.« Baronesse Stampes Erindringer, Kbh. 1912, p. 95.
20. I »Cimbria, et Ugeblad for underholdende Læsning«, Aarhus 1854 nr. 34, findes under titlen »Thorvaldsens første Kjærlighed (Efter Aftenbladet)« en novellistisk beretning, der er beslægtet med H. C. Andersens. Her kaldes Thorvaldsens kæreste Amalia, og hun dør som gammel på hans grav i museet.

21. Brev fra Gotskalk Thorvaldsen i København 23. 3. 1798 til Thorvaldsen i Rom. Th. Mus. brevsamling, mappe 1, 1798 nr. 1.
22. Sst., mappe 1, 1797 nr. 2.
23. Louis Bobé: op.cit., p.26.
24. P. Hansen: Den danske Skueplads. I, Kbh. 1889-1891, p. 514. Torben Krogh: Danske Teaterbilleder. Kbh. 1932, p. 198. Robert Neiiendam: Thorvaldsen og Teatret, i: Gennem mange Aar, Kbh. 1950, p. 123-30. Også Thorvaldsens nære ungdomsven C. D. Fritzs udførte tegninger fra Det kongelige Teaters scene i 1790'erne, se Torben Krogh: op.cit., p.81 ff.
25. Thalia, et Blad for Skuespilyndere. Udgivet 1795 og 1796 af Peder Horrebow Haste. Kbh. 1796, p. 128.
26. Torben Krogh: op.cit., p. 282 ff.
27. Robert Neiiendam: op.cit.
28. J.C.Riise: Archiv for Historie og Geographi XVI, 1824, p. 370.
29. C.W.A.Egholm: portrættegning, Th.Mus., tegninger af Thorvaldsen nr. 493 i. *Michael Rosing*: portrætmedaljon, Th.M. A 815. *Johanne Cathrine Rosing*: portrætmedaljon, Th. M. A 816; portrættegning (brystbillede), Th. Mus., tegninger af Thorvaldsen nr. 493 q, deponeret i Københavns Bymuseum; portrættegning (halvfigur), privateje. *Th. Thaarup*: Stik af A. Flint efter Thorvaldsen, benyttet i Thaarups efterladte Skrifter, udg. af K. L. Rahbek, Kbh. 1822. *C.H.Pram*: Stik af A. Flint efter Thorvaldsen, benyttet i Minerva 1795 og i Jens Kragh Høst: Christen Henriksen Pram, Kbh. 1820. Se Victor P. Christensen: op.cit., p. 771-72 og Else Kai Sass: Thorvaldsens Portrætbuster III, Kbh. 1965, p. 118, note 34 og p. 123, note 157.
30. Brystbillede. Oval. Bly og vandfarve. Privateje.
31. Oval. 10,7 × 8,5 cm. Indgået i Thorvaldsens Museum 1912 som gave fra Edw. Petersen Esq., Manchester. J. 6a 32/1912. Th. Mus., tegninger af Thorvaldsen nr. 493 k. Gengivet i Th. Oppermann: op.cit., p. 21.
32. Gravmælet gengivet i G.F.Lahde: Mindesmærker paa Assistents-Kirkegaarden. Kbh. 1801-11. Samsøes portræt findes desuden blandt J.G.W. Weitlandt's silhouetportrætter af medlemmerne af Drejers klub fra ca. 1783-85, Det kongelige Bibliotek, Limprechts silhouetsamling III, 7. Se Bjørn Ochsner: Om nogle tidlige danske silhouetter. Fund og Forskning I, 1954, p. 108.
33. K.L.Rahbek: O.J.Samsøes efterladte digteriske Skrifter. Kbh. 1796, I p. LXIX.
34. J.C.Riise: op.cit., p. 270 f.
35. Brev fra P.H.Haste til J.M.Thiele 8. juni 1830. Th.Mus. brevsamling, mappe 15, 1830 nr. 83.
36. J.G.Adler (1784-1852), kabinetssekretær hos prins Christian Frederik. Da Thorvaldsen i vinteren 1840-41 dikterede sin levnedsbetegnelse til Christine Stampe, oplyste han imidlertid selv, at han var født i København 19. november 1770. *Baronesse Stampes Erindringer*, Kbh. 1912, p. 91.